

De W.P.Z. op bezoek bij het Instituut voor Prehistorie, Rijks Universiteit Leiden

Thijs van Kolfschoten

SUMMARY

Staff members and students of the Institute of Prehistory, Leiden University presented the (preliminary) results of their palaeontological or archaeozoological research for an audience of the W.P.Z. at the 16th of December 1995. This contribution gives some information about the Institute of Prehistory, summarizes the current projects and is meant as an introduction of the subsequent articles in this volume of *Cranium*.

Fig. 1: Kaart van Europa met de locatie van de vindplaatsen Sesselfels, Schöningen, Kärlich en Miesenheim II, en Cagny l'Epinette.

Fig. 1: Map of Europe showing the geographical position of the localities Sesselfels Cave, Schöningen, Kärlich and Miesenheim II, and Cagny l'Epinette.

Inleiding

Op 16 december 1995 was de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren te gast bij het Instituut voor Prehistorie van de Rijksuniversiteit Leiden. Het instituut is gesticht in 1962 en stond tot 1982 onder leiding van prof. Dr P.J.R. Modderman. Vanaf 1982 is de leiding in handen van prof. Dr L.P. Louwe Kooijmans. Het instituut huisvest de Faculteit der Pre- en Protohistorie, een faculteit die bestaat uit één vakgroep die onderverdeeld is in zes secties te weten: paleolithicum (hoofd: Dr W. Roebroeks/Dr Th. van Kolfschoten), meso- en neolithicum (hoofd: prof. Dr L.P. Louwe Kooijmans), metaaltijden (hoofd: Dr H. Fokkens), computerapplicaties (hoofd: Dr H. Kamermans), paleo-economie (o.a. paleobotanie) (hoofd: prof. Dr C.C. Bakels) en lithisch onderzoek (hoofd: Dr A. van Gijn).

Vanaf 1991 vormt het paleolithicum het zgn. zwaartepunt binnen het totale onderzoek van de faculteit. Onder leiding van dr. W. Roebroeks zijn in het kader van het 'zwaartepunt' veel initiatieven ontplooid. Een Akademie-onderzoeker werd aan de sectie paleolithicum toegevoegd, een ESF-Netwerk werd geïnitieerd en het PIONIER-project 'Changing Views of Ice Age Foragers' werd binnen gehaald. In het Pionier Project Paleolithicum, een vijfjarig interdisciplinair onderzoeksproject, gaat het om de reconstructie van de paleolithische bewoningsgeschiedenis van Noord Europa. Het project kent drie onderdelen: 1. archeologie: culturele landschappen; 2. stratigrafie, chronologie en ecologie; 3. methodologie en theorie.

Pionierproject (LOGO)

In het kader van het Pionier Project Paleolithicum wordt door promovendi en studenten van de Faculteit der Pre- en Protohistorie en door biologie studenten (van zowel de Rijksuniversiteit Leiden als de Universiteit van Utrecht) zoogdierpaleontologisch onderzoek verricht. Het onderzoek richt zich vnl. op Midden en Laat Pleistocene fauna's uit Duitsland (Schöningen, Neuwieder Bekken o.a. Kärlich en Miesenheim II, en een Laat Pleistocene faunaopenvolging uit de Sesselfels Grot) en fauna's uit het dal van de Somme (Noord Frankrijk)(fig. 1).

Hélène Thomassen doet een promotie-onderzoek naar 'De Vroeg Weichselien fauna uit de Sesselfels Grot (Zuid Duitsland), een grot waar in de zestiger jaren tijdens archeologische opgravingen, in verschillende niveaus resten van zowel grote als kleine zoogdieren aangetroffen. De duizenden kleine zoogdierfossielen worden bewerkt met het doel informatie te verkrijgen over de ouderdom van de verschillende niveaus en om gegevens te verzamelen over het milieu en de klimaatsomstandigheden tijdens de periode waarin de niveaus zijn afgezet.

Schöningen (Duitsland)

Een aantal studenten werkt aan materiaal uit Schöningen, een bruinkoolgroeve ten zuiden van Helmstedt tussen Hannover en Berlijn. In de groeve zijn afzettingen uit het Midden en Laat Pleistoceen ontsloten. In de groeve wordt onder leiding van de archeoloog dr. H.

Thieme (Institut für Denkmalpflege, Hannover) archeologisch, paleobotanisch (prof. Dr B. Urban, Süderburg), geologisch en malacologisch (prof. Dr D. Mania, Jena) en zoogdierpaleontologisch (Dr Th. van Kolfschoten, Leiden) onderzoek verricht. In 1992 is de vindplaats Schöningen 12B ontdekt, een paleolithische vindplaats waar naast vuurstenen artefacten ruim twaalfhonderd resten van grote zoogdieren zijn verzameld. De fossielen vertegenwoordigen o.a. roofdieren, olifanten, neushoorns, paarden en herten. Kyra van Zijderveld en Mireille Kirkels hebben de grote zoogdierresten van de vindplaats bestudeerd. Boudewijn Voormolen (student Prehistorie, Leiden) bestudeert de taphonomie van de grote zoogdierresten van Schöningen 12B. De botten en kiezen van Schöningen 12B zijn nl. erg fragmentarisch en vertonen verschillende typen breuken en sporen, o.a. knaagsporen. Zijn vraagstelling is: wat kunnen we afleiden uit het verspreidingspatroon van de fossielen en uit de aangetroffen sporen en welke rol speelde de mens bij het taphonomische proces. De kleine zoogdierresten van Schöningen 12B zijn/worden bewerkt door Nathalie Felijs (insectivoren) en Kelly Fennema (woelmuizen). Met name de woelmuizen, kunnen gebruikt worden om een beeld te vormen van de klimaats- en milieuomstandigheden tijdens de afzetting van Schöningen 12B.

Neuwieder Bekken (Duitsland)

Het zoogdierpaleontologisch onderzoek in het Neuwieder Bekken is eveneens gerelateerd aan archeologische projecten. In het Neuwieder Bekken, ten noorden van

Fig. 2: De bruinkoolgroeve Schöningen.

Fig. 2: The opencast lignite mine Schöningen.

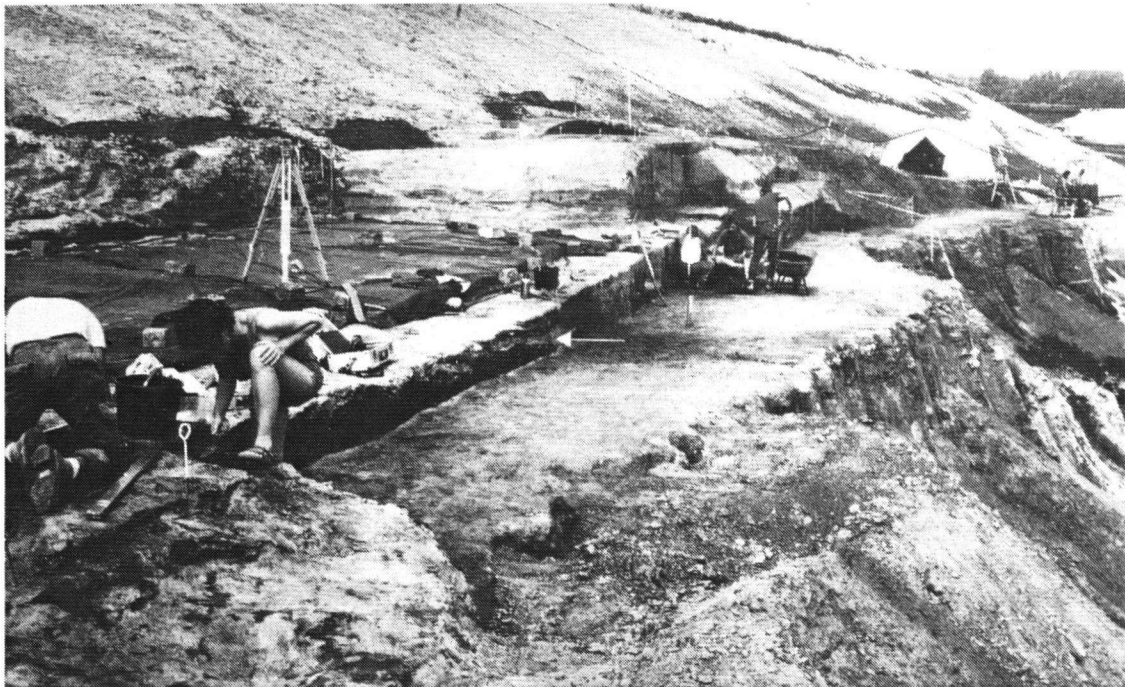

Fig. 3: De opgraving Schöningen 12B.

Fig. 3: The excavation site Schöningen 12B.

Koblenz, zijn veel paleolithische vindplaatsen onder leiding van prof. Dr G. Bosinski ontdekt en opgegraven. Daarbij zijn grote hoeveelheden zoogdierfossielen verzameld. De resten van de grotere zoogdieren zijn bewerkt door o.a. Dr E. Turner en Dr M. Street (R.G.Z.M., Neuwied). De fossiele kleine zoogdieren zijn/worden bewerkt door ondergetekende. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de inzet van studenten. Juliette Richter, heeft de kleine zoogdieren van Kärlich G, één van de oudste paleolithische vindplaatsen van Noord Europa, bewerkt. Marco Langbroek bestudeert de Laat Pleistocene fauna Miesenheim II.

Naast de bovengenoemde omvangrijkere projecten wordt er in het kader van het Pionier Project Paleolithicum onderzoek verricht in het dal van de Somme (Noord-Frankrijk). Bert Fermin bestudeert de kleine zoogdierresten van Cagny l'Epinette, het materiaal van de andere vindplaatsen moet nog onderzocht worden.

In de categorie overig onderzoek past het werk dat drs. Ard Smit, vrijwillig verbonden aan het Instituut voor Prehistorie, heeft uit gevoerd. Ard heeft de kiesen van *Equus hydruntinus* uit de groeve Maastricht-Belvédère beschreven. Arthur Reinink heeft in het kader van zijn studie een scriptie geschreven over mammoethutten. Deze hutten werden gebouwd door de Neanderthaler en de moderne mens en dateren uit het Midden en het Jong Paleolithicum, ongeveer 44.000 tot 10.000 B.P. Waar ze voorkwamen (van Tsjechië tot in Rusland), hoe ze door de archeologen werden aangetroffen en op welke wijze de overblijfselen worden geïnterpreteerd wordt in zijn scriptie beschreven.

Fig. 4: De afzettingen Kärlich G.

Fig. 4: The deposits Kärlich G.

Fig. 5: Het uitprepareren van een onderkaak van een neushoorn, aangetroffen in het niveau Kärlich G.

Fig. 5: The preparation of an mandible of a rhinoceros discovered in Unit Kärlich G.

Archeozoologisch onderzoek

Het archeozoologische onderzoek vindt plaats in nauwe samenwerking met Dr. L. van Wijngaarden Bakker van het Instituut voor Prae- en Protohistorie, Amsterdam en Dr. R.C.G.M. Lauwerier van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodem-onderzoek (ROB) te Amersfoort. Annemiek Robeerst (studente Prehistorie, Leiden) heeft haar afstudeerscriptie geschreven over 'Schapentelers in de IJzertijd in de Westnederlandse Delta'. In het kader van dit onderzoek heeft zij zich verdiept in de osteologische verschillen tussen schaaap en geit, een onderwerp dat zij tijdens de W.P.Z. bijeenkomst in Leiden heeft besproken. Juliette de Vries heeft de faunaresten van Wijk bij Duurstede-De Geer bestudeerd. Haar afstudeerscriptie gaat over het archeozoologisch materiaal van de neolithische vindplaats Zeewijk/Nieuwe Niedorp.

Deborah Paalman bewerkt het archeozoologisch materiaal van de neolithische vindplaats Wateringen. Leon Verhoof schrijft een scriptie over de vondstcomplexen Wateringen 2 en Midden Delfland, beide uit de IJzertijd.

Tijdens de W.P.Z. bijeenkomst van 16 december 1995 hebben een aantal onderzoekers/sters hun (voorlopige) resultaten gepresenteerd. De voordrachten zijn ook op papier gezet en het merendeel van de manuskripten treft u aan in dit nummer van het tijdschrift *Cranium*. Voor het artikel van Arthur Reinink over de Mammoet-

hutten was geen plaats. Dat artikel zal in een volgende uitgave van *Cranium* verschijnen.

Adres van de auteur:

Thijs van Kolfschoten
Rijksuniversiteit Leiden
Faculteit der Pre- en Protohistorie
Reuvensplaats 4
Leiden